

Последњих пола године сведоци смо драме популарно крштене “Грчка криза”. Наиме, чланица ЕУ, чије је учешће у бруто националном (користимо разумљив термин, иако је суштински нетачан) производу ЕУ око 2,5%, превеликим спољним дугом и непрекидно растућим буџетским дефицитом, довела је себе у ситуацију да, извесно, не може да плаћа доспеле рате кредита, углавном, страним повериоцима. Протеклих недеља, уз велике преговарачке напоре и медијску помпу, на највишем нивоу ЕУ и ММФ-а изнедрен је план који би требало да помогне да се грчки проблем превазиђе. План постаје стварност уколико се деси да Грчка не може позајмити довољно новца на међународном тржишту за подмирење текућих обавеза.

Још неколико земаља, чланица ЕУ – Ирска, Португалија, Шпанија и Италија, са извесним међусобним разликама, имају или ће имати у непосредној будућности сличан проблем. Или, тачније, повериоци имају проблем наплате доспелих обавеза, а набројане земље имају проблем налажења новца за нове позајмице. У најскоријој будућности неће моћи да отплаћују рате доспелих обавеза, нити да сервисирају текућа буџетска плаћања. Без свежег новца не могу.

Неке чланице ЕУ – Мађарска и Летонија – већ су у сарадњи са ММФ-ом и институцијама ЕУ свој проблем сличног типа, “премостиле”, тачније одложиле. Како се ради о релативно малим привредама, да не би дошло до банкрота ове две државе формирани су пакети финансијске помоћи, који служе пре свега сервисирању дугова презадужене привреде и јавног сектора. Спољни дуг Мађарске чини 124,2% годишњег бруто производа, што је знатно мање од, на пример, укупног спољног дуга Финске (205,7% ГДП-а). Међутим, живахна и извозно оријентисана привреда Финске терет дуга лагано износи, док су очекивања стручњака 2008.-2009. била да Мађарска мора банкрутирати, и то брзо, па је пакет помоћи оформљен експресно у време када још није било јагме за помоћи.

Пар великих играча ЕУ, конкретно Британија и Француска, имају изузетно високе буџетске дефиците али значајно повољнију укупну задуженост и структуру дуга, као и

веома динамичну привреду. Такође, традиционално “знају шта раде”, па брига око њих може мало да сачека.

Упадљиво је да у истим условима светске економске кризе Немачку, Аустрију, Бенелукс и Скандинавске земље чланице ЕУ, углавном све Европске колеге виде као спасиоце.

Видљиве последице досадашњег решавања проблема прекомерног трошења (негде је он више “државно” или јавно трошење, негде опет више енорман пораст личног стандарда у комбинацији са јавним), су нарушено поверење у даљи развој ЕУ, и видљивије, падање курса евра према другим релевантним валутама у свету.

Да погледамо шта предстоји.

Развој ЕУ, посебно у протеклих двадесет година, и поред вечито присутних или/или криза кретао се у виду плимског таласа, неки би рекли и цунамија или лавине. Подсећања ради, пре пар година, пропаст пројекта Устава ЕУ у први мах коментарисан је као катаклизмички корак уназад, елегантно је заобиђен Лисабонским споразумом, и ЕУ је отишла даље. Уставу ће се вратити у неко друго време. Сличноме смо сведоци, циклично, свако мало. Суштина је у томе да када је ЕУ, тада названа Европска организација за угаљ и челик, постигла политичко јединство Француске и Немачке на европском пројекту, све друго је било, што се каже, техника. Тај првобитни проблем, после милиона мртвих током седамдесет година рата (са прекидима) захтевао је визију, ум, вољу и квалитетне политичаре. Стотинак година раније, на другој страни Атлантика, после 4 године рата и милион мртвих, а све због слободног тока радне снаге и новца чему су суверенитети јужних држава били на путу, искована је јединствена држава али од чланица које су дуже биле колоније него националне државе. Европа је педесетих година двадесетог века кренула у сличан подухват, али су елементи били и јесу врло национално профилисани. У Европи, као и у браку, док ствари иду, све је као песма. Када почну проблеми, ружне ствари се јасније виде.

Сада нам је Европа у сред проблема, свашта се, чује, види и жуља у ципели Уније.

Да се вратимо на новчане муке.

Пре поменутих двадесетак година, у структури буџета ЕУ око три четвртине прихода чиниле су ПДВ и акцизни приходи, а директни буџетски трансфери земаља чланица једну четвртину. Данас је отприлике обрнуто. Џиновски буџетски трансфери боду очи. Опет, тако велики и видљив одлив новце из земаља које “знају шта раде” у оне друге, не мора вечно бити прихватљив, нарочито у земљама из који новац одлази. Човек, природно, више воли да своје паре види у новом вртићу у своје кишовитом градићу, него као, рецимо, анонимну донацију далеком рођаку. Рођаку са којим не дели ни језик ни традицију а још му завиди на плажи и сунцу које види, када на две недеље сваке друге године оде на неко, рецимо, Медитеранско острво.

И ранијих година помињана је, стидљиво, Европа “две брзине”. Како се то дешавало у доба просперитета, реакције су биле махом емотивне, типа да нико не може бити грађанин другог реда, и слично томе. Данас, када се размишља у стварним категоријама, чини се да су два, или чак више разреда, једина могућност за опстанак ЕУ. За разлику од чланица САД, чланице ЕУ имају дугу политичку и економску историју самосталности. Њихове привреде су и данас битно међусобно различите. Јединствена, чврста, економска и монетарна правила и прописи у условима кризе су оков на ногама земљама дављеницима. И поред огромних напора да се докаже јединство Уније, у економски тешким временима, извесност државног банкротства једне или више чланица ЕУ све је ближа, а то би принцип солидарности чланица обесмислило.

Већа аутономија у економској политици, примерена различитим потребама и нивоима развоја услов је да земље ЕУ изађу из кризе. И то наравно, ако би цела Европа нашла начин да у новом економском свету пронађе своје конкурентно место. Чак ни ово, без технолошке предности и повољних сировина из колонија као пре два века, није сигурно.

То је нова реалност.